

поліцейського в професійній діяльності. *Юридична психологія: науковий журнал*. 2019. № 2. С. 46–53. URL: [https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/download/1120/1125./](https://psychped.naiu.kiev.ua/index.php/psychped/article/download/1120/1125/)

4. Туринська О. Є. Комунікативна компетентність правоохоронців як умова їх ефективної професійної діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна*. 2012. Вип. 1. С. 185–195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_1_20

Конівненко Костянтин Володимирович,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр

навчально-наукового інституту № 1

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Власенко Валерій Павлович,

доцент кафедри теорії, історія та філософії права

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

СОЦІАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Однією з вихідних, фундаментальних засад Конституції України є положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1, ст. 3]. Заснування в Україні дієвого механізму захисту прав людини, якісні зміни, що зазнає держава в умовах розбудови правової держави, по-новому ставлять проблему сутності і цінності держави як одного із надбань цивілізаційного процесу суспільства.

Питання соціального призначення держави в сучасних умовах розглядається зараз у досить важливому значенні тому, що соціальне призначення відіграє важливу роль у загальній діяльності держави, як з питань суспільства так й інших.

Держава є результатом суспільного розвитку, що з'являється на певному етапі зрілості людства і залежить від економічних, соціальних, психологічних та інших чинників, стає основною системою управління суспільством. Питання про природу, сутність та роль держави в житті суспільства належать до ключових у державознавстві, адже стосуються інтересів різних суспільних верств, класів, політичних партій, рухів тощо, держава вирізняється різноманітністю функцій і впливом на суспільство та ін. [2, с. 70–71].

На певному етапі розвитку у суспільстві виникають проблеми взаємовідносин між новостворюваними прошарками населення, його верствами

і між окремими особами. Тим самим виникає потреба у вирішенні цих питань і як наслідок зароджується нова специфічна окрема організація суспільства, яку в подальшому назвуть державою. Втрачаючи соціальну неоднорідність, суспільство розділяється на частини, які відрізняються місцем і роллю в системі суспільного виробництва і розподілу матеріальних благ, способом життя, духовною культурою, соціальним і майновим станом тощо.

Тобто держава виступає формою організації суспільного життя, системою соціального управління, що забезпечує цілісність суспільства, його нормальне, стабільне функціонування [3, с. 26–28].

Українська держава знаходиться на стадії корінних змін у всіх сферах, у тому числі й у соціальній, які безпосередньо стосуються життєво важливих для людини проблем: житла, освіти, медичного обслуговування, соціального забезпечення, а в цілому – рівня і якості життя. Стан сучасного суспільства і держави визначає рівень і якість життя людини, задоволення її основних потреб, гарантованість і реалізація прав і свобод людини. На теперішній час немає усвідомлення першорядності впливу соціальної держави на розвиток всіх сторін життєдіяльності суспільства. Головна роль у вирішенні соціальних проблем належить державі. Ніякі інші організації не можуть відігравати ту роль у соціальній сфері, яку покликана і зобов'язана виконувати держава. Тільки держава своїми активними діями визначає відправні точки розвитку соціальної сфери. У Конституції Україна визначається як соціальна правова держава. Держава є одним із найважливіших явищ організаційного характеру у суспільстві. І тому протягом століть філософи, юристи та політики намагалися дати визначення поняття цього явища і розкрити його сутність. З сутністю держави тісно пов'язане таке поняття, як соціальне призначення держави. Це поняття розкриває, для чого призначено держава, яким цілям воно повинно служити.

В ідеалі призначення держави – служити людині, створювати необхідні умови для того, щоб вона могла максимально розвиватися і проявляти свої здібності, оскільки людина – вища з усіх цінностей світу. Насправді відносини між державою і людиною суперечливі, між ними протягом історії людства створювалися відносини відчуження, тож змусити державу служити людині – завдання непросте.

Соціальне призначення держави в сучасних умовах полягає у забезпеченні добробуту, безпеки і справедливості для всіх громадян, всебічний розвиток людини, забезпечення умов її життя, прав і свобод. У нинішніх реаліях роль держави виходить за межі традиційних функцій управління і правопорядку – вона охоплює активне сприяння соціальній рівності, захисту прав людини та створення умов для сталого розвитку суспільства [2, с. 66–67]. Основні аспекти соціального призначення держави сьогодні включають: соціальний захист та підтримка вразливих верств населення (охорона здоров'я, пенсійне забезпечення тощо), забезпечення рівності в реалізації суб'єктивних прав та можливостей у сфері освіти, медицини, працевлаштування та ін., захист прав і свобод людини та громадянина (недопущення дискримінації, забезпечення свободи слова, мирних зібрань тощо), сприяння економічній стабільності (створення умов для

економічного зростання, справедливої конкуренції тощо), забезпечення екологічної відповідальності.

У сучасній Україні правові межі відносної самостійності держави від суспільства, характер її зв'язків з ним тільки визначаються. Важливу роль у цьому відіграло прийняття 28 червня 1996 року парламентом нашої країни Конституції України, закріплення в ній визначальних принципів взаємодії держави і суспільства: визнання народу носієм суверенітету та єдиним джерелом влади, будова її на засадах поділу на законодавчу, виконавчу та судову; верховенства права; гарантування всіх форм власності; організації суспільного життя на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності; забезпечення правового порядку на умовах рівності всіх перед законом; виключення можливості примушувати будь-кого робити те, що не передбачено законом [1].

На думку С. Полесова, розвиток і зміцнення соціальної держави є самостійним актуальним та перспективним напрямом конституційно-державного розвитку України, що має узгоджуватися, з одного боку, із синхронним розвитком і зміцненням її ж як демократичної і правової держави, а з іншого – з визначенням засад внутрішньої і зовнішньої політики, а також реалізацією стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [4, с. 40].

Сучасні погляди на соціальне призначення держави визначаються тими об'єктивними умовами, які характерні для даного рівня розвитку соціуму. У суспільстві, де утвердилися такі цінності, як демократія, рівність, справедливість, свобода особистості, все свідчить за те, що держава буде діяти в інтересах всього суспільства. Однак на соціальне призначення держави можуть впливати і суб'єктивні чинники: наприклад, хто стоїть при владі, як змінюється суспільне життя під впливом проведеної політики та інше.

Залежно від акценту на одній із цих основ склалися три різні підходи до вивчення і дослідження держави:

– політико-філософський і політико-науковий, який бере свій початок від античної традиції, при якому держава розглядається як засіб вирішення «загальних справ» (республіка) і регулювання відносин правителів (влади) і народу (суспільства), а також як засіб, що забезпечує політичне життя самого народу і окремої людини;

– класовий, породжений розподілом суспільства на антагоністичні класи і знаряддя класової боротьби, де держава є машина для пригноблення одного класу іншим;

– правовий та організаційно-структурний – як «юридична» держава, джерело права і закону, що організує життя суспільства і діяльність самої держави і її структур у системі політичних і суспільних відносин [5, с. 38–46].

Не можна не відмітити, що найбільша необхідність у використанні категорії «соціальне призначення» виявляється при порівняльному аналізі з соціальним призначенням держави, мораллю, ідеологією та іншими складовими надбудови. У даному випадку досить чітко виявляється одне важливе значення цієї

характеристики, що демонструє об'єктивне призначення права виконувати специфічну, якісно самостійну роль, яка обумовлюється його соціальним призначенням на певному етапі розвитку суспільства.

Виділяють три підходи політичних відносин, які охоплює держава, а, отже, три її основні функції:

- організаційна, керівна, яка має на меті загальні цілі – збереження і життєдіяльність, досягнення «загального блага», єдності, встановлення порядку регулювання взаємовідносин держави і народу, нації, етносу;

- специфічна функція панування і пригноблення, і в цьому розумінні держава виступає не тільки, як засіб боротьби і підкорення, але й як джерело конфліктів у відносинах між класами та державою;

- створювати правову систему й управляти нею, регулювати роботу державного апарату і відносини держави і суспільства зі всіма притаманними йому суспільними відносинами (соціальними, економічними, правовими та ін.) [6, с. 96].

Сутність сучасної соціальної, демократичної, правової держави полягає в тому, що вона є знаряддям досягнення в соціально неоднорідному суспільстві соціального компромісу й згоди. Сутність держави проявляється в створенні системи умов, засобів та способів забезпечення або реалізації (використання, дотримання, виконання і застосування) норм права, засобів та способів їх відновлення у разі порушення [7, с. 15]. Соціальне призначення держави полягає у виконанні певних функцій. Недоліки в їх виконанні, недемократична їх основа ведуть до виникнення негативних наслідків у суспільному житті, таких як становлення тоталітарного режиму, неналежного урядування тощо. Суспільство як колективний суб'єкт пізнає свою власну сутність і виражає знання про нього у певних об'єктивних формах (інституціях, утвореннях) – зокрема в формі політичної організації всього суспільства.

Таким чином, з розвитком суспільства змінюються не тільки погляди на призначення держави, а й саме призначення держави. Будучи раніше головною керуючою системою суспільства, держава, по-перше, все більше перетворюється на орган подолання соціальних протиріч. З цією метою проводиться координація інтересів різних груп населення, на державному рівні приймаються такі рішення, які підтримуються всіма верствами суспільства. По-друге, у діяльності держави відбувається орієнтація на загальнодемократичні інститути і принципи, наприклад, принцип поділу влади, верховенство закону, гласність, висока роль правосуддя та ін. По-третє, змінюється роль держави на міжнародній арені: у зовнішній політиці серйозна увага приділяється взаємним поступок, розумною домовленості з іншими державами [8, с. 36–38].

Особливого значення соціальне призначення держави набуває в умовах дії воєнного стану, що зосереджує її на забезпеченні безпеки, соціального захисту та підтримці громадян, які постраждали внаслідок воєнних дій. Держава бере на себе функції захисту як зовнішнього, так і внутрішнього порядку, зберігаючи при цьому основні соціальні гарантії. Основні аспекти соціального призначення держави в умовах воєнного стану включають: захист і підтримка населення, мобілізація ресурсів для оборони, соціальна підтримка військових та їхніх сімей,

посилення міжнародної підтримки та координація допомоги, інформаційна безпека та моральний дух суспільства. В узагальненому розумінні, соціальне призначення держави у період воєнного стану полягає у захисті життя та здоров'я громадян, підтримці збройних сил і забезпеченні стабільності та єдності суспільства, незважаючи на складні умови.

Отже, якщо узагальнити зазначене вище, то держава – це політична організація суспільства, яка забезпечує його єдність і цілісність, здійснює з допомогою державного механізму управління справами суспільства, суверенну публічну владу, яка надає праву загальнообов'язкового значення, гарантуючи права, свободи громадян, законність і правопорядок.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Теорія держави та права : навч. посіб. / В. П. Власенко та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева. Київ : 7БЦ, 2022. 472 с.
3. Левицький О. О. Актуальне питання призначення держави: теоретико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 26–28.
4. Полесов С. С. Сутність і призначення соціальної держави в контексті правового досвіду сучасної України: теоретико-правовий аналіз. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2024. № 1(1). С. 31–43.
5. Оніщенко Н. М. Правова система і держава в Україні: монографія. Київ : Вид-во Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 132 с.
6. Данич О. Ф. Соціальна функція сучасної держави в контексті розвитку основоположних принципів права. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 148-151. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/63776/30-Danych.pdf?sequence=1>
7. Колодій О. А. Спеціально-юридичні гарантії конституційно-правового статусу Українського народу: поняття, ознаки та класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* : Збірник наукових праць. Вип. 46. Серія ЮРИСПРУДЕНЦІЯ. 2020. С. 15–18.
8. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 268 с.

